

KÖZMŰVELŐDÉS.

Az erdélyi róm. kath. irodalmi társulat heti közlönye.

MEGJELENIK MINDEN SZOMBATON.

Előfizetési díjak:		A társulat minden rendü tagjai	A lap szellemi részét illető cikkek a szer-
Egészévre	8 kor.	a lapot tagdíjaikért kapják.	keztségnek, az előfizetési pénzek a nenz-
Félévre	4 "	—	tári-, az ese teges reklamációk pedig a
Negyedévre	2 "	Kéziratokat nem adunk vissza	kiadóhivatalnak küldendők.

A katolikusok ébredése.

— Új. Zichy János gróf megnyitó beszéde a kath. nagygyűlés nyilvános ülésén. —

Dicsértessék az Ur Jézus Krisztus. (Mindörökké Amen!)

Nagyméltóságú védnöki kar, mélyen tisztelt katolikus nagygyűlés!

A harmadik katolikus kongresszus fényes képe, mely elénekbe tárul, hatalmas bizonyítéka annak, hogy azon érdeklődés, melyet néhány évvel ezelőtt felébresztettünk, nemcsak hogy nem szunyadt el ismét, hanem évről évre öregedik. A társadalom minden rétegét mélyen tetszántotta azon tudar, hogy a magyar katolikus társadalomnak élni kell, mert az ő életerejétől függ nagyrészt a nemzet életereje is. (Helyeslés.) Ha szabad magamat úgy kifejeznem, azt mondom, hogy valamint az állami élet első sorban a nemzet anyagi erejének keretét képezi, ép ugy e hazában a katolikus társadalom az állam erkölcsi ereje legnagyobb részének összoglalata. (Helyeslés.) Az állami élet erejével tehát fokozatosan kell fejlődni a katolikus társadalom erejének is, mert különben megbomlik a nemzet életének egysúlya. Ezt a tényt, ugy látszik, végre megértették a magyar katolikusok, kiknek évtizedekig tartó apátiája annyiszor és oly nagy mértékben megakasztotta a nemzet egészséges vérkeringését, — megértették végre ezt és állandóan a katolikusok öntudatában ápolni akarjuk azt a meggyőződést, hogy a katolikusok éber-ségére szükség van első sorban azért, mert megvan az egész világon a törekvés az államok életében, hogy funkcióiknak szellemét mindinkább függetlenítsék a katolikus szellemtől és így elválasztsák az állam anyagi erőt a társadalom egy nagy részének erkölcsi életnyilvánlásától. Ezt a nagy bajt megakadályozni vagy teljesen megelőzni csak úgy lehet, ha a katolikus társadalom a maga egész materiális és erkölcsi erejével állandóan funkcionál, (Zajos helyeslés.) ha a katolikus társadalomnak nemcsak alkotórészeit, a katolikus pap-ságot, a katolikus tanítókat és tanárokat, egyes katolikus köröket vagy egyesületeket egyenként látunk felvonulni bizonyos alkalmakkor, hanem ha mindaz, ami a nemzet kebelében katolikus társadalom, műveltség, foglalkozásra, osztályra való tekintet nélkül, állandóan összetart, állandó vezetése alatt tervszerűen működik, öntudatos tevékenységet fejt ki és egy oly hatalmas tényezővé válik az államban, melylyel annak minden körülmények között számolni kell, mely nélkül semmiféle irányzat uralkodóvá egyáltalán nem válhatik. (Élénk tetszés.)

De hogy ez megtörténhessék, földre kell tenni a kiesi-nyes versengést, el kell feledni a multakból azt, amiből csak egy cseppnyi keserűség is hátrányosan befolyásolható az egyesülést, csak a célt kell szemünk előtt látni és csak egyet kell keresni, azt a módot, mely e hazában minden hívő katolikusot egyesíthessen.

T. Nagygyűlés! Iolikus világnézet óriási keretben mozog. Kiterjed mindenre, amit az emberi agy és szív felfogni képes. A katolikus szellem universalitásánál fog tehát egy-maga tudván önmagának egész világot alkotni, tényleg az a hatalom, mely egy nemzet erkölcsi életnyilvánlását szabályozni képes. Erre különösen hivatott egy oly államban, mely mint hazánk, nemzeti erejének legnagyobb részét a katolikus-cizmusból merítette, kath. jellegű legalább külső nyilvánulásában megtartotta és Isten segítségével beláthatatlan időköz meg is fogja tartani. (Élénk helyeslés.)

A kérdés tehát az: melyik azon mód, azon pont, mely által és melyben a haza minden katolikus tényezője társadalmilag találkozhatnék, részben, hogy a katolikus társadalom létezésének tudatára ébredjen, részben, hogy szerves működést folytathasson. Nézetem szerint minden hívő katolikus embernek helyesen föltagott föladatát képezi valamely katolikus kör kebelébe lépni, annak anyagi és szellemi életében részt venni, egyszóval tagja lenni valamely oly társadalmi egyletnek, melynek föladata valamely keretben a kath. szellem ápolása. Ezen kis társadalmi körök, melyek keletkeznek Isten segítségével és az önk jóakaratóból az ország ugyszólván minden egyes katolikusok lakta községében, képezzenek egy testet az ország bitoros hercegprímásának védnöksége alatt álló katolikus körök országos szövetségének kebelében, mely viszont ezen társadalmi körök országos szövetségének kebelében, óriási konglomerátumában a szív és az agy szerepét játssza. (Hangos éljenzés.)

Ez a szövetség pedig egyesítse állandóan és hívja össze az összes egyletek képviselőit évről-évre, ha csak pár napra is egy óriási társaságba, ahol egy pillanatra megszűnnek az egyéb társadalmi különbségek, egyik katolikus a másikkal csak katolicitása kötvén össze. (Élénk helyeslés.)

Oly alkalmakkor azután, mint például a mai is, óriási anyagi és erkölcsi erőnk tudatában, azon szellemi tőkének is, melylyel kétségtelenül rendelkezünk, főpapjaink irányítása mellett szakonként megbeszélhetjük mindazon kérdéseket és határozhatunk mindazon ügyekben, melyek a magyar katolikus társadalom erkölcsi tekintetben érdeklik. A katolikus hitélet, tudomány, irodalom, művészet, jótékonyk-ság kérdései itt képezhetik megbeszélésünk tárgyát, innen indulhatna ki nem egy, az egész nemzet üdvére irányított erkölcsi akció is, melynek alapja a hazafisággal szorosán összeforrott katolikus érzés. (Zajos tetszés és éljenzés.)

Nem-e tebetünk ezáltal mi, — kik soba státust is státu nem alkotunk, nem akarunk képezni — a nemzetnek is óriási szolgálatakat azáltal, hogy az élő katolikus szellemnek ugyszólván megtestesítése által egy legyőzhetetlen erejű új erkölcsi tényezőt alkotnánk? Tisztelt nagygyűlés! Nekünk saját erőnkől nemcsak hogy nem szabad megijednünk, hanem ellenkezőleg, ezen létező óriási eddig nem szerzett elemi hatalomnak főpásztoraink vezetése mellett teljes és állandó

medret kell ásnunk, szabályozni kell azt, mint egy nagy folyót. Nem szabad megengednünk, hogy a szétforgácsolt erők elszéledve, gyakran talán nem helyes utakon kalandozzanak; hiszen tartozunk ezzel a hazákkal, a nemzetnek, mely a múltban nagyra nevelte hazánkban a katolicizmust.

Ez az állandóított katolikus társadalmi akció, mely a katolikusok életviszonyait közt felelőné mindazt, amire az állam ereje és befolyása természetfölteleg nem terjedhet ki, mely ugyazólván a keresztény Charitás menhelyétől, kórházaitól kezdve, a katolikus tudósok dolgozó szobáig pótolná az állami hatalom egy részét, egy kiszámíthatatlanul nagyfontosságú missziót teljesítené és az állam jól feltöltött érdekében megbecsülhetetlen értékkel bírna.

Értünk meg egymást: Nem nyomást gyakorolni az állami életre, hanem lassankint az állami élet szellemi tartalmának egységes nagy részévé válni, azt erkölcsi irányban tüdősen befolyásolni, — ez a katolikus társadalom feladata. (Lelkes, hosszantartó éljenzés és taps.)

Igy fogván föl a helyzetet, t. kongresszus, lehetetlenség, hogy országára szóló akciónk útjába bárki is akadályt gördítene, ha csak nem ellensége annak a katolicizmusnak, mely az állam erkölcsi támaszát akarja képezni. (Zajos tetszés.) Tovább megyek. Lehetetlenség elképzelni, hogy bármely uralkodó irányzat nem támogatná minden erejével e mozgalmat, ha csak nem híve az ateisztikus, materialisztikus irányzatnak, mely napról-napra fog tért bódítani attól a pillanattól kezdve, melyben a katolikus társadalom erkölcsi penderáciájának ellensúlyát nem éri. (Élénk helyeslés.) Igyekezem nyíltan és világosan formulázni a célt és az eszközöket, nem állíthatja rólunk senki, hogy sötétben, titokban akarunk rejtett célt elérni, katolikus köreinknek épp úgy, mint a körök szövetségének alapszabályai az állam ellenőrzése alatt állanak, nagygyűléseink nyilvánosak, egyszóval nyílt síssákkal haladunk és akarunk haladni a jövőben is a hazafias püspöki kar által vezetve. (Hosszantartó éljenzés, taps.) Csak egy a szükségesség ahhoz, hogy az eddig tétovázva haladó akciónk erélyesen meginduljon és ez katolikusaink tömeges részvéte. Ne teszélyezzen senkit, ha magas hivatalban van, hogy kezét nyújtson az elv- és bajtársaknak, ne biggye senki, én legalább nem tudom elhinni, hogy a katolikus akcióban való részvétellel e hazában bármely polgári vagy politikai funkció teljesítésével összerétegzhetetlen Csak nem kell félni uraim, a sötétség és korlátoltság, a retrográd és ultramontanizmus vádjaitól, s azoktól kik a katolikus hitekölesőt, katolikus egyházat, katolikus társadalmat gyűlölik azért, mert a pozitív hit alapján áll (Élénk tetszés); gyűlölik azért, mert a katolicizmus a szó legnemesebb értelmében a munkát, a fáradságot, az önmegtartózkodást, az erkölcesőt, a kötelességet jelenti, (Igaz, úgy van!) gyűlölik, mert benne örökké élő szemrehányást látnak azok, kik az élet gyönyöreinek serlegét fenékiig őrítve az önzésben és saját „én”-jüknek kultuszában, saját földi létük elmúlásával együtt látják leáldozni életecéljukat is.

De ezeket ne kiméljük t. nagygyűlés, mert ezen irányzat képviselői az állam erkölcsi hatalmának sirásói, ne kiméljük ezeket, hanem állítsunk törekvéseikkel szemben hatalmas gátat, hogy általa megmentsük a hazát azon erkölcsi züllesztől, melyet a materialisták készítenek számára. (Zajos helyeslés, éljenzés és taps.)

T. Kongresszus! Aki megfigyelte hazánkban a katolikus érzés ébredését, aki látta, miként öltött testet a katolikus öntudat az utolsó esztendőben. (Igaz! Ugy van!) az nem esbetik kétségbe a katolicizmus sorsa felett. Soha semmi ösztönyszerűbben, természetesebben, gyorsabban, következetesebben nem fejlődött, mint katolikus társadalmi köreink. Legvilágosabb jele annak, hogy szükség van rájuk. Ott vannak a köreink, olvasó és legényegyletek, ifjúsági, munkás és munkásnők egyletei, charitatív egyletek, hiszen ezeknek száma már meghaladja a 900-at, pedig pár évvel ezelőtt alig volt néhány. Létre jött aztán a Katolikus Körök Szövetsége is, ez a nagy arányú, mely hivatva van egy hatalmas füzérbe foglalni össze ezen társadalmi köröket. Mutassanak kérem országot,

ahol ily gyorsan bontakozott ki valaha egy elsorvadt szellemi erő — nem tuzok — chaotikus sötétegből. (Tetszés.)

Ne aggódjunk tehát Uraim! Én, a ki nagyrészt végigküzdöttem az egész harcot (Hosszantartó zajos éljenzés és taps), melyet az utóbbi években a közönyonyel és kicsinyhittséggel kellett megvívniunk, látom már messze a láthatáron a felkelő napot, melynek sugarai lassankint átszövednek a kétes főlhomályon. (Tetszés.)

Nézünk körül: sokan vagyunk együtt. Sok jó magot hinthetünk el egyesült erővel és ha Isten megáldja munkánkat, gyönyörűségesen szép lesz az aratás. Csak munkálkodni kell, mélyen, sokal mélyebben kell szántani, mint eddig; ki kell irtani a gyomot és társadást nem kimélve, pihenésre nem gondolva, nap-nap után verejétkünkkel kell öntözni az áldott talajt. (Élénk tetszés és taps.) Ha ez így lesz uraim, meg fogják látni, hogy az a nap, melynek sugarait lelki szememmel már látom, tényével nemskóra be fogja aranyozni az egész hazát. (Zajos helyeslés.) Tisztelt nagygyűlés! Akár lesz autonómiánk, akár nem lesz, e téren dolgozunk kell, mert ha lesz, annál kevesebb munkába kerül megalkotni a katolikus társadalmat s így annál inkább kötelességünk ezt megtenni; vagy nem lesz autonómiánk, — a mit ne adjon az Isten — és akkor annál nagyobb szükség van most már arra, hogy más keretben egyesítsük erkölcsi erőnket. (Helyeslés.) Előtűnk áll tehát egy nagy kötelesség. Hívó katolikus ember az elől kitérni nem fog. Ki az, aki nem akarja belépni azon munkások közé, kik a szent korona számára egy hatalmas márványpillert építenek? (Helyeslés.) A nemzet ezeréves támaszai, nagynevű ősök ivadékai, a katolikus középnemesség, a katolikus nemzet eletereje, a katolikus földművelők és iparosok, egyesüljünk e nagy munkára! Es én kérem fiui szeretettel és bizalommal Magyarország hercegprímását, — kérem a nagyméltóságú püspöki kart, (Élénk helyeslés.) világosítsanak be a mély sötét jövőbe, mutassák meg az utat és eszközöket, jelöljék meg a határt és tüzzék ki a célt és mi vakon haladunk utánuk előre. (Zajos helyeslés.) Ezen szándéktól lelkem mélyében teljesen áthatva a harmadik katolikus nagygyűlést ezennel megnyitottam nyilvánítom. (Hosszantartó zajos éljenzés.)

Tanügyi XII. Relatio.

Irta: Tözsér László.

(Folyt.)

Ad 3.

A 3. darab az iskolás gyermekek érdemsorozata, klasszifikációja minden tárgyából, ha az iskola róm. kath. jellegű; ha pedig másjellegű, úgy csak a vallástantól (1896. évi III. körl. 124. sz. rend. 1. pontja.) Az előbbt az iskoláknál szokásos minta szerint a tanító nyújtja a lelkésznek, az utóbbit pedig a hitoktató lelkész állítja ki a püsp. nyomdában található külön minta szerint. A plébános mint iskolaszéki elnök aláírja és megbélyegzi mindkettőt.

Ad 4.)

Ide két darab melléklet jő: az egyik a tanévben felolgozott tananyagról szóló s a vizgára és a vizsgáztató elnöknek használatára összeállított jelentés; s a másik a tanévben át pontosan vezetett vallástani munkanapló (1901. évi XII. körl. 4442. sz. rend. 107. old. Cf. All. el. isk. Gond. Utasítás 87. §-a — 1901. máj. 21-én 32.055. sz.) E két drb. melléklet leginkább azért szükséges, hogy a lelkiismeretes és pontos tanításról a tőtanhatóság meggyőződjék. Az ilyen munkanaplónak mellékelése a róm. kath. jellegű iskoláknál nem szükséges mert ott a tanító iskola látogatását és pontosságát ellenőri a lelkész mint iskolaszéki elnök és igazgató és illetékes felettes hatósága. De az állami, községi és más, nem kath. jellegű iskoláknál végzett hitoktatásnál a munkanapló mellékelése multhatatlanul szükséges, mert ilyen helyeken a lel-

készen kívül a hitoktatás menetének illetékes helyi ellenőrző felettes közege nem létezik; — a hitoktató munkálkodását óráról-órára tehát csakis a munkanapló igazolhatja a vizitáló esperesi tanfelügyelő és püsp. hatóság előtt. Minden egyéb helyi tanügyi faktor nem illetékes, nem hivatott s nem is jogosított hitoktatásunkat érdemileg ellenőrizni és talán fellépvizsgálni. Az iskola igazgatója, ha állami vagy községi tanítótól van szó, csak arra ügyel fel, hogy a hitoktatási órák betartassanak, de nem arra, hogy a hitoktató mit és hogyan dolgozza fel anyagát: ezt ellenőrizni csak az esperesi tanfelügyelő jogköréhez tartozik — ez pedig ezen ellenőrzését csakis a vallásoktatási munkanapló alapján teheti. Helytelen volna tehát az az ellenőrzési eljárás, ha az esperesi tanfelügyelő az áll. igazgatótól vagy tanítótól kérdézősködne a hitoktató lelkes pontosságáról, hisz egy igazgató tanító hivatalos információt mint alsóbb minőségtől közeg nem adhat egy más, mert egyházi körben működő, és magasabb kvalifikációval és állással rendelkező hitoktató pap felett. A kir. tanfelügyelő sem kérdezi minket papokat az áll. tanítók pontosságáról, mert felettük mint áll. tanítók felett az isk. Gondnokság örködik. Ha tehát mi, hitoktató papok, nem akarjuk, hogy iskolafelügyelő esperesi tanfelügyelőnk a tanítóktól kérdezzék meg vallásoktatásunk pontosságát: úgy vezessük pontosan és lelkiismeretesen vallásitanítási munkanaplóinkat, hogy az alantasabb tanítók helyett az igazolási és bizonyítási hitoktatói lelkiismeretes és pontos munkálkodásunkat. Ez esetben az esperes sem kérdezi rólunk a tanítókat, hanem inkább átnézi a munkanaplókat. A hol az esperesi tanfelügyelő ilyen munkanapló mellett is a tanítóktól szedi a hitoktató pap ellen információit: ott vagy a papban van valami hiba, vagy pedig az esperes is elhibázott ellenőrzési rendszert követ — tertium non datur. Ha a pap lelkiismeretesen végzi a hitoktatást és ezt pontosan vezetett munkanaplójával igazolja s az esperes mégis tanítóktól tudakozódik: az olyan esperes nem méltó szép hivatalára. Ropant megalázó egy lelkiismeretes papi hitoktatóra nézve, ha följéje a tanítók rendelkeznek hivatalos ellenőrzőkké. Midőn a kisebbek leskelődnek a nagyobbak hivatali pontossága után: az már spiclikedés, az már fináncokodás. Ha a pap nem végzi pontosan a hitoktatást, hanem ennek egész terhét a tanítókra nyomja: úgy panaszt tehetnek a tanítók minden egyes esetben a hitoktató pap ellen, de hogy ők igazolják, bizonyítsák, tanúsítsák a hitoktató pap vallásitanítását még akkor is, mikor a pap pontosan végzi a hitoktatást, ez már a tanítók mekiejesztése a papoknak, a papok ellenőrzöttsége a tanítók által — vagyis megfordított világtrend, a papi állás megalázása, a papi önérték megségnyitése. A kényelemszeretű, a hitoktatást nem szerető és nem végző pap természetesen megérdemli az ilyen megalázó ellenőrzést, ha munkanaplójával nem tudja vagy nem is akarja magát igazolni; de hogy a lelkiismeretes, pontos hitoktatók is az ilyen egyesekért hasonló ellenőrzésre érdemesítenessenek: az legalább is nem méltányos.

Mindezekből eléggé látható a vallásitanítási munkanapló fontossága egy hitoktatás menete és ellenőrzése, mint papi önértékünk, papi állásunk és hitoktatói tekintélyünk megőrzésé, megővése szempontjából.

Itt nem is szólok arról a furcsa helyzetről, mely ez ellenőrzés mellett elő áll a kath. iskoláknál a pap és tanítók között: az elnök ellenőrzi alantas tanítóit s a vallásitanításnál az alantas tanítók ellenőrzik a hitoktató papi elnököt. Úgy hiszem itt a távolban, hogy talán egyik se őrzi ellen a másikat, nehogy konfliktus vagy perpatvar legyen közöttük. Vagyis hogy a közmondás tartja: „ha te ütöd az én zsidómat, én is ütöm a te zsidódat.“ Ne bántuk egymást.

Erről különben még a következő ad 5) pont alatt is. Itt csak azért szóltam bővebben, hogy már itt előkészítsem az utját, megvessem az alapját egy méltányos ohajnak, egy papi kívánságnak, illetve az ohaj, e kívánság méltányosságának és feltételeinek.

Hogy pedig e méltányos kívánság teljesülhessen, ennek előfeltétele részünkről az, hogy pontosan és lelkiismeretesen

kátchétizáljunk s ennek igazolásánál mindnyájan vezessünk óráról-órára lelkiismeretes vallásitanítási munkanaplókat; mert az nem szégyen, ha lelkiismeretes és pontos munkánkról magunknak ke' l számot adunk, de az lealázó, ha munkáltságunkról és kényelmeskedésünkről a tanítók fognak beszámolni. Ennek veszi elejét a vallásitanítási munkanapló vezetése.

Itt természetesen nem szóltam az olyan öreg plebanosokról, kik betegség vagy végegyengülés folytán más elbírálás alá esnek a hitoktatás terén is. Az ilyeneknek még közzönet, ha a mai papazúk világban végezgetik a lelkipásztori teendőket, hogy a nyáj egészen pásztor nélkül ne maradjon; mert „messis quidem multa, operarii autem pauci.“

Ad 5). Ide jő a kimutatási táblázat a vallásoktatás végzéséről (cf. 1899. évi III. közl. 999. sz. rend. értelmében), melynek mintája a püsp. nyomdában kapható.

Ennek összeállítására semmi nehézséget nem okoz. Az egyes rovatok címei eléggé utasítanak, hogy miképpen töltessenek be.

Itt csak e kimutatásnak aláíróra és azoknak illetékeségére tesznek egy-két szerény, papi megjegyzést. Az esperes aláírása, a hitoktató lelkes vagy káplán aláírása mellett a többieknek az aláírása, azt hiszem, a legtöbb helyt kínos helyzetet szül s a legnagyobb nehézségekbe ütközik. Az egyházgondnokok a legtöbb helyt — különösen hol nem kath. jellegű az iskola — a vallásoktatásról nem is tudnak s mikor a pap velük alá akarja írattatni: nem is akarják aláírni, mert — azt mondják az a pap dolga, ők nem hallották, nem tudják, a mit nem láttak, azt nem bizonyítják, a pap nem szorult az ő bizonyításukra. Es így tovább. Az pedig, hogy a pap írassa alá és bizonyítsa szorgalmát a róm. kath. iskolánál a tanító által — azt tiltja elnöki és igazgatói felettes minősége; az állami iskoláknál pedig a papi önérték, tekintély és állás. Még maga az állami igazgatótanító mondja az aláírásakor, hogy ez nem illik egy pappal szemben egy tanítóhoz (a pap gondnoksági tag is lévén az isk. tanítók felett). Az előbbi pontban is megjegyeztem, hogy az illető faktorok között az ilyesmi felzavarja, megbillenti az alárendeltség és az al-órbáság szükséges tudatát s a hivatali fokozat közti különbséget. Úgy hiszem, hogy ez sok helyen surlódást is szül, vagy táplálja a pap és tanítók közötti felszültséget. Ohajtandó volna tehát, kívánatos és legcélszerűbb, ha a főt. püspöki hatóság ezen hitoktatási kimutatás illetékelen aláírásától kegyesen felmentené a lelkesí hivatalokat s a papokat, s a helyett legmagasabban elrendelné, hogy minden hitoktató pap vezessen vallásitanítási munkanaplót, azt az esperesi tanfelügyelő iskolafelügyelőkkel alkalomával vizsgálják meg, írják alá, a tanév végén a XII. Relatívóhoz multhatatlanul csatolassék s a hitoktatók pontos tanításáról e Relatívó mellett az esperesi tanfelügyelők kimerítő jelentést tegyenek s tanév közben is tanfelügyelői joguknál fogva a rendetlen vagy kényelmeskedő hitoktató papokat rendre utasítsák vagy a püsp. hatóságnak feljelenítsék.

Ily módon feleslegessé válnék a tanítók illetékelen ellenőrzési, aláírási szerepe; az ellenőrzés az egyedül illetékes esperesi tanfelügyelőségek kezébe kerülne s megszűnnék sok surlódás, féltékenykedés s az egyházi, vallási, iskolai és társadalmi élet csak nyerne vele.

Én megvalom, hogy hetenkint 12 órában törtetek valóságára az állami iskolába; küzdök a távolsággal, küzdök a hűgőrel és lejtővel, küzdök a vízzel, sárral, hóval, küzdök a hideggel és meleggel, küzdök a nyelvek nehézségével — de mindezen egy évi küzdelmem semmi ahöz a perenyi szegény-érzethez, melyet akkor érzek, midőn fenti hitoktatási táblázattal beállítok az igazgatótanítóhoz, kérve őt, hogy aláírásával igazolni kegyeskedjek hitoktatásom pontosságát s ő azt feleli rá, hogy erre a tisztre ő illetékelen s különben is felesleges.

Dixi, et salvavi animam meam.

(Vége köv.)

Jegyzőkönyv.

Felvetett Budapesten, a magyarországi latin és görög szertartású róm. kath. tanítók segély-alapja központi bizottságának 1902. évi augusztus hó 26-án tartott XVIII. közgyűléséről.

I. A gyűlést az egyetemi templomban 9 órakor tartott szent mise előzte meg, melyen a bizottság tagjai testületileg vettek részt.

II. Jelen voltak :

a) A bizottság elnöke : Dr. Walter Gyula pápai praelatus, esztergomi-főszékesegyházi apát kanonok, főtanfellejölő; b) Az alap vagyónát kezelő egri főkáptalan képviselője, Begovesevich Róbert v. püspök, egri kanonok;

c) A nagyméltóságú püspöki kar képviseletében : Kittenber István pápai praelatus, esztergomi-főszékesegyházi kanonok.

d) Az alap tagjainak képviselői gyanánt; Puchy József Zólyom péterii kántoriatóriai (Besztercebánya egyhm.), Szőke Sándor egri érseki tanítóképzési tanár (Egri főegyh.), Ruzicz János alesperes, csiknagybaldogasszonyi plébános (Erdély egyhm.), Szentgyörgyi Ferenc szelőcei tanító (Esztergomi főegyh.), Greschik Viktor löseai igazgató-tanító (Szepes egyhm.) és Fejes János szombathelyi tanító (Szombathely egyhm.)

e) Az alapszabály módosító bizottság tagjai gyanánt: Ember Károly budapesti r. k. polg. isk. tanítóképző tanár és Bertalan Vince esztergomi tanítóképző tanár.

f) Németh Károly szombathelyi hitoktató és Györfly János Budapest-székesfővárosi tanító, mint vendégek.

A felhívott Kassa, Szamosújvár, Eperjes, Győr, Pannónia és Rozsnyó egyházmegyék képviselői nem voltak jelen. III. Dr. Walter Gyula elnök a következő beszéddel nyitotta meg a gyűlést:

„M. t. központi bizottság!

Segélyalapunk szervezete ritkán nyújt alkalmat arra, hogy vezetősége ta'álkozzék, eszméket cseréljen, az intézmény sorsa felől tanácskozzék.

Központi bizottságának ülései éppen ezen oknál fogva különös jelentőséggel bírnak. Jegyzőkönyvei leghitelesebb tanúi annak a ténynek, hogy a központi bizottság minden egyes tanácskozánya pozitív eredményekre mutathat.

Szükséges is m. t. bizottság, hogy azt az egyetlen alkalmat, a mely az eszmecserét lehetővé teszi, tuzgón felhasználjuk, hogy ne mondjam, kizsákmányoljuk.

Tízennyolc éve immár, hogy a segélyalap létesült. Ha ez idő alatt nem is rohamosan, de állandóan növekedett, jótékony hatásait mind szélesebb körökre árasztotta. Nem sikerült azonban annyira fejleszteni, hogy minden jogosult várakozást kielégíthetne.

Mult üléstünk lefolyása óta azonban fokozódott remények töltötték el kebleinket.

Ó nagyméltósága, Babics Zsigmond kassai püspök úr nemeslelkű érdeklődésénél fogva országos figyelmet keltett segélyalapunk iránt, midőn annak tevékeny felkarolását lángoló szavakban sürgette.

Tüzes buzdítása vizsgágot keltett ugyan, de nem eredményezte azt a hatást, a melyet magas állása, országos neve, tiszteletet parancsoló tekintélye reménylenünk engedett.

Sajnos, hogy az a riadó, a mely a Kárpátok alján felbansant, gyöngye volt arra, hogy tette ragadja azt az országot, amelyet ébredésre serkentett.

Lesz-e idő, találkozik-e hasonló tekintély, a mely befolyásának egész súlyát érvényesíteni akarja segélyalapunk előmozdítása körül, — a jövő títka.

Nem titok azonban az, hogy a segélyalapra tautitóságunknak nagy szüksége van. Azért is m. t. bizottság, meg kell kísérelni mindent, hogy az intézményt lehetőleg szilárdítsuk és magasztos feladatainak sikeres megoldására képesítsük.

Nagy lépést akartunk ez irányban tenni az alapszabályok

módosítása által. Őszinte sajnálattal kell azonban tudatnom, hogy igyekezetünk eddigelé kevés eredménnyel dicsekedhetik.

A nagyméltóságú vallás- és közokt. m. kir. miniszter úr nem járult hozzá módosítványunkhoz és megtagadta azt a megerősítést, a mely nélkül az alapszabályok érvényeseknek nem tekinthetők.

Kifogásolja a módosítások leglényegesebb pontját. Nem fogadja el azt a 12. és 13. §-t, a melyek értelmében a tagság minden kath. tanfőúrra nézve kötelezőnek mondott ki.

A m. t. központi bizottság feladata lesz a nagymélt. miniszter úr észrevételei folytán új határozatot hozni. Az idevonatkozó előterjesztéseket legyen szabad tanácskozányunk további folyama alatt a m. t. bizottság ítélete alá bocsátanom.

Méltóztassék azonban megengedni, hogy már most beszámoljak két határozat sorsáról, a melyek a mult ülés megállapodásait képezték.

Azon hó vágytól vezéreltetve, hogy segélyalapunk és árvaházunk ügyei lehetőleg előmozdíttassanak, elhatározta a m. t. központi bizottság, hogy az osztálysorsjátékból ő felsége előtt kegyes adományért esedezünk. Örömmel tettem volna eleget idevonatkozó köteletségemnek, de közbejött betegségem lehetetlenné tette. Méltóztassék tehát megengedni, hogy az önhibámon kívül elmaradt lépéseket később tehessem meg azzal a bizottsággal, a mely kiküldetett.

A másik megbízás egy sorsjáték rendezésére vonatkozott. Érintkezésbe léptem e tekintetben egy szakteknitelyvel, de annak tanácsai folytán, sajnálattal abban kellett hagyai a további lépéseket.

Mindezen kevésbbé örvedetes közlemények után még egy szomorú tényt vagyok kénytelen a m. t. központi bizottság tudomására hozni.

A segélyalap alelnöke, Major János esztergomi elemi iskola igazgató mult évi augusztus 31-én hosszas szenvedés után jobbletre szenderült.

A mely vesztéséget szenvedett elhalálozása által segélyalapunk, éppen oly joggal kesereg felette a magy. kati. tanügy. Elite legszebb szakában 56 éves korában döntötte sirba a súlyos betegség, a mely hónapokon át kínozta.

Major János igen képzett, rendkívül munkás és példás jellemű férfi volt.

Csaknem összes tevékenységének színhelye Esztergom volt, a hova Vadkertről neveztetett ki.

A visszavonult, csendes munkásság híve volt. Min daz által alig folyt le nevezetesebb tanügyi mozgalom, a melyben tevékeny részt ne vett volna. Tagja volt egyebek között a püspöki utasításokat és segélyalapunk alapszabályait kidolgozó bizottságoknak is.

Megérdemli m. t. bizottság, hogy emlékét jegyzőkönyvünkben megörökítsük.

Midőn ezek tiszteletteljes előterjesztése után hálás köszönetet mondok az alapkezelő egri főkáptalannak és főleg Begovesevich Róbert ó méltóságának az alap kezelése körül kifejtett buzgó fáradozásaiért, mely tisztelettel üdvözlöm a m. t. központi bizottság tagjait és tanácskozásunkat megnyitottnak nyilvánítom.

Az elnök megnyitó beszédét a bizottság osztatlan tetszéssel fogadta s elhatározta, hogy az egész terjedelmében felvétellessék a jegyzőkönyvbe. Egyuttal osztózáyan az elhunyt alelnök, Major János volt esztergomi elemi iskolai igazgató érdemeinek elnöki méltóságában, emlékét hálás tisztelettel jegyzőkönyvileg örökítette meg.

IV. Az elnök meghívja a bizottságot, hogy a gyűlés tartamára a jegyzői teendők végzésére saját kebeléből jegyzőt válasszon.

A jegyzőkönyv vezetésére Szőke Sándor egri tanítóképző tanár kértetett fel.

V. Elnök bemutatja ó Eminenciájának a mult évi központi bizottsági ülés jegyzőkönyvére vonatkozólag 1901. évi november hó 4-én 4558. sz. a. kelt magas leiratát és kéri a jegyzőt, hogy azt egész terjedelmében olvassa fel.

„4548/901. sz.

Méltóságos és főtisztelendő pápai Praelatus,
Apát Kanonok és elnök Ur!

Az „Orsz. katb. tanítói Segélyalap“ központi bizottságának f. é. aug. 24-én tartott üléséről beterjesztett jegyzőkönyvét annál szívesebben veszem ezennel tudomásul, minél inkább öröndek az alap fokozatos növekedésének.

A jegyzőkönyvet /- alatt visszazármaztatva, elismerő köszönetemet nyilvánítom a t. központi bizottság buzgó működése felett és őszinte jóindulattal maradok

Budapestben. 1901. évi november hó 4-én.

Kolos m. k.
bíornok, érsek.“

A bizottság a felolvasott kegyes leiratot hódolattal vesztudomásul.

VI. Elnök jelenti, hogy a módosított alapszabályok a nagyméltósága m. kir. vallás- és közoktatásügyi Miniszter úrtól 87008/1901. sz. alatt, a hová jóváhagyás végett felterjesztettek, azzal a kijelentéssel küldettek vissza, hogy a miniszterium a régi alapszabályt módosító 12. §. c) pontjához és az ezzel összefüggésben álló 13. §. alatti rendelkezéshez, a mely szerint ezen segélyalap hatályosabb gyámolítása érdekében minden egyházközségileg megerősített kath. tanító, tanítóképzőintezeti tanár, tanárok, mindkét rendbeli felső nép, polgári és elemi iskolai világi tanerők, kántorok, óvók és óvónők arra köteleztetnek, hogy a választás egyházközségi jóváhagyásától kezdődőleg eme segélyalap rendes tagjai közé lépjenek, hozzá nem járulhat. Nem járulhat pedig hozzá azert, mert elvi szempontból nem volna célszerű az összes kath. tanerőket, kik végelláttatásuk és gyámoltatásuk céljából az 1875. évi XXXII. és az 1891. évi XLIII. t. cz. határozmányainál fogva már is adóznak, újabb kiadásokkal kötelezőleg terhelni. Másrészt minden alapszabályzat a dolog természete szerint csak azoknak nyújthat jogokat és csak azokkal szemben szabhat kötelezettségeket, kik valamely cél elérésére egyesültek. De egyik egyesületnek, vagy hasonló vállalkozásnak sem áll jogában kötelezettségeket megállapítani a köteleken kívül álló személyekkel szemben, kik az egyesülés jótéményeiben részesek lenni nem kívánnak, kik amaz egyesületnek nem tagjai s abba belépni nem hajlandók. Ezeknél fogva az említett §§-ra nézve új módosítást, vagy pedig a régi alapszabálynak idevonatkozó részeit meghagyni kívánja.

A bizottság hosszabb eszmecsere után felkérte az elnököt, hogy a kívánt újabb módosítások iránt tegye meg a célszerű intézkedéseket.

VII. Elnök beterjeszti, a mult évre vonatkozó számadásokat és kéri a felmentvény megadását.

a) Évközben kiadható segélyezésre nála maradt (m. évi jegyzőkönyv IX. pont szerint) . . . . . 1282 kor. 92 fil.

Ezen célra, továbbá nyomtatványok és postaköltségekre kiadott . . . . . 1158 „ — „
Maradt . . . . . 124 kor. 92 fil.

b) Ösztöndíjra megszavaztatott (m. évi jegyzőkönyv IX. pontja szerint) . . . . . 3500 kor. — fil.
Kifizettetett . . . . . 3500 „ — „
Maradt . . . . . — kor. — fil.

c) Segély és gyámpénzekre folyósítva lett (m. é. jegyzőkönyv IX. pontja szerint) . . . . . 4000 kor. — fil.
Kifizettetett . . . . . 4900 „ — „
Maradt . . . . . — „ — „

E számadások szerint jelenleg az elnöknel rendelkezésre áll . . . . . 124 kor. 92 fil.
összesen . . . . .

Mintán az itt kifizetett bevételi és kiadási tételek a valóságnak megfelelőnek, okmányokkal kellően igazolva van-

nak, s így rendben találtattak: a központi bizottság az elnöknek a felmentvényt megadja.

VIII. Elnök bemutatja az alapot kezelő egri főképtalan képviselője, Begovceovich Róbert v. püspök, egri kanonok által beterjesztett 1901. évi számadások kivonatát. Egyuttal felhívja a jegyzőt, hogy azt egész terjedelmében olvassa fel. A számadások kivonata a következő:

I.	
1. Egyes egyházmegyék részéről bektüldött időközi kamatok	8 kor. 30 fil.
2. Értékpapírok és takarékpénztári betétek 1901. évi kamatai	6178 „ 85 „
3. Pártoló tagoktól évenkénti díjak címén bejött 274 kor. 80 ¹ / ₁₀ -tőlja	219 „ 20 „
4. Rendes tagoktól évenkénti díjak címén befolyt 3448 kor. 78 fil. 80% -tőlja	2759 „ 05 „
Összesen : 9165 kor. 40 fil.	

II.
Az 1902. évbén felosztás alá eső eme 9165 kor. 40 fil. lérből az alapszabályok 7. §-a szerint jut :

1. Ösztöndíjazásra (a fenti összeg ³ / ₁₀ rész)	3666 kor. 16 fil.
2. Segély és gyámpénzekre (³ / ₁₀ rész) gyámolításra (² / ₁₀ rész; együttvéve a fenti összeg ⁵ / ₁₀ része)	4582 „ 70 „
3. Az országos árvaház alapjának gyarapítására (¹ / ₁₀ rész)	916 „ 54 „
Összesen : 9165 „ 40 „	

A segélyalap számadó gondnokának, Begovceovich Róbert v. püspök urnak előterjesztett számadás-kivonata tudomásul vételett és elnök indítványára a közgyűlés mély halálját és őszinte köszönetét fejezi ki a Segély-alap vagyonát kezelő egri főképtalan képviselője, Begovceovich Róbert v. püspök iránt, ki pártalan odaadással buzgólkodik az alap gondozásában.

IX. Elnök indítványára kimondja a bizottság, hogy a folyó évbén

segélyekre	4000 kor. — fil.
ösztöndíjakra	3400 „ — „
szavaz meg. Ezenkívül :	
az 1) alatti összegből	266 „ 16 „
a 2) alatti összegből	582 „ 70 „
űgyszintén a VII. a) pontja alattiból	124 „ 92 „
összesen : 973 kor. 78 fil.	

az elnök kezénél hagyatik, hogy abból évközben slygös segélyeket utalhasson ki és a bizottság intézkedései szerint fizetéseket eszközölhessen.

(Vége köv.)

TANÍTÁSÜGY.

Az iparos tanoncok neveléséről.

Mindazon törekvések között, a melyeknek a célja az, hogy az iparos embert a lelki műveltség áldásaiban részesítsük s hogy épen ezen az alapon anyagi boldogulását elősegítsük, igen nagy fontosságúnak tartom azt a törekvést, mely az iparos tanulóik jó irányu nevelését sürgeti. Ez a törekvés alapvető munkát kíván, badd alakuljon ki már egyszer nemzeti életünkben is egy oly iparos osztály, mely nemcsak munkaerejével, hanem művelt lelkével és neveltségével is részt vesz abban a munkában, mely a magyar fajnak életet kíván biztosítani a haza földjén.

Az iparos tanulóik nevelésének kérdését főleg két szempontból tartom fölötte fontosnak a) emberi, b) hazafias szempontból.

Emberi szempontból véve a dolgot egy oly iparos tanuló obajtok magam előtt látni, a kinek már ha szemébe nézek is, kiolvasom abból, hogy itt egy igazi, jó ember

van kialakuló félben, olyan ember, a ki egykor emberi méltóságához illően fogja munkálni nemcsak saját magának a boldogulását, hanem annak a társadalomnak a javát is, a melynek annak idején egy becsületes, tevékeny tagja ohajt lenni.

Hazaifias szempontból tekintve az iparos tanuló, boldognak éreznem magamat, ha megnyugtatta engemet arról, hogy egy lelkes, hazáját igazán szerető, kötelességtudó kis honpolgár esőpörödik föl benne, a ki mesterségét nem csupán kenyérkereseti szempontból tanulja meg, hanem azért is, hogy lelke minden erejével fejlessze az iparát. A magyar ipart, a melynek egy egészséges, viruló nemzeti élet megteremtésében oly jelentékeny szerep jutott.

Szóval: nevelni kell a serdülő iparos nemzedéket, mert a neveletlen, nyers, durva ember már többé helyet nem foglalhat abban a társadalomban, a mely munkaerejével, nevelt fejjel és szívvel, becsületes gondolkodásával és jellemével oly kiválóan fontos nemzetgazdasági érdekeknek áll szolgálatában.

A kellő lelki műveltség hiányának — tisztelet a kivételeknek — már is nem egyszer itta meg keserű levét iparos osztályunk egy magánéletében, mint a közélet terén. Hogy csak az utóbbit említsem: vajjon az örömből nem jutott-e ki bőven az iparos osztály igazi, jó barátjainak is akkor, midőn keserűen kellett tapasztalniok azt, hogy az u. n. vaskalaposág, az avult intézményekhez való esőkönyös ragaszkodás, a korlátolt felfogás, a „Nekem még az atya Isten se dirigáljon”-féle megátalkodottság, mint állja utját annak, hogy egy egységes gondolkodású, nevelt lelki iparos társadalom alapjait rakhassák le. Hiszen mit akarunk az iparos osztály barátjai? Azt, hogy hadd lenne már egyszer szava is e népnek, a melynek munkaerőjét ugyan csak kihasználja a társadalom egész összességé.

Andé hagyjuk ezt! Lássuk most azt, hogy az ipartörvény mennyiben terjeszti ki gondját az iparos ifjúság nevelésére.

Az ipartörvény 62. §-ának a) pontja így szól: „Az iparos köteles tanoncát azon iparágban, a melyet üz, kiképezni, jó erkölcsre, rendre és munkásságra szoktatni.”

Szép, tartalmas szavak ezek! Vajha minden iparos embernek szíve közepébe lennének írva!

A gyakorlati kiképzésről nem szólok! Leke rajta, hogy ki ki mint teljesíti nemcsak a törvényben, hanem a jó lelkiismeretben is előirt kötelességeit. Am az ipartörvénynek az iparos ifjúság nevelését illető intézkedései engemet mélyen érdekelnek.

Szóljunk első sorban is a műhelyi nevelésről.

Én a műhelyt, melybe az iparos tanuló beteszi a lábát, valóságos iskolának tekintem, szent helynek, a hol az iparos tanulóknak nemcsak a mesterséget kell megtanulnia, hanem a hol nemesedik a szíve és lelke is. Mi lehetne más tehát a mester, mint egy lelkes tanító, a ki míg egyfelől megtanítja tanítványát az általa ültött mesterségre, más felől atya gondtal ügyel föl lelki életére, a jóra fogékony szívére.

Mert ugyan, annak a 12 éves gyermeknek, a ki műhelyünkbe lép, nincs-e szüksége arra, hogy a jó nevelés áldásaiban részesíttessék?

Szegény kis gyermek, a ki imént szakadtál el a szülői kebelétől; a ki jó atyád intó szavát nem hallhatod: hát most már ne volna senki se, a ki életedet gondjaiba vegye? Va óban szerencsétlen ember válnék belőled, ha senki se törődne veled. Az állatnál is alább süllyednél. Hisz az állatban kifejleszti maga a természet mindazokat a képességeket, a melyekkel munkáját elvégezheti. Am neked, kis iparosom, még testi erőd kifejlésére is segítő kéz kell. Hát aztán, ha arról van szó, hogy lelked, életednek ezen isteni része a maga céljai felé irányíttassék? . . .

A mint az igazi, jó tanító, aki szeretettel lépi át az iskola küszöbét — valóságos gyermekeinek tekintti azokat, a kiknek nevelését, tanítását magára vállalta: épen úgy a mester is szeresse, öntsön bizalmat annak a kis újoncnak a szí-

vébe, a ki oly félve, oly nyugtalan lélekkel lépi át a műhely küszöbét. Érezze az ifju azt, hogy a szeretet munkája, mely a szülői háznál kezdetét vette, a műhelyi életben sem szakadt meg, hanem ott örökös fejlődő testi és lelki élete fölött továbbra is, mint az emberi élet egyedüli áldása és boldogsága.

A tapasztalat azt bizonyítja, hogy nincsen ifju, ha még oly nyers, oly szilaj lenne is, hogy szeretettel hozzá ne lehetne férni.

Az enyhe lágy tavaszi szellő és a nap melege láthatatlanul fejleszti ki a fák rügyeit, hogy csak aztán gyümölcsöket teremhessenek. — A szeretetnek is lassu, de eredményben biztos, áldásos a munkája. Boldogítja azt, a ki a szeretetet érezte s megáldja életét annak, a ki a szeretetet nem vonja meg attól, a kinek nevelése az ő kezére bízott.

A mily lassu azonban a szeretet munkája, épp oly gyors és rettenetes a rideg lélek hatása a gyermeki szívre.

Ugy-e bár egy májusi fagy vagy dér egyszerre tönkre teszi a gazda ember reményét? . . . Egymás után hullanak le a még előbb élettől duzzadó bimbók, rügyek és virágok. A kegyetlen szívek, a rideg léleknek hasonló a munkája az ifjúság szívében. Tépjük csak ki szentségtelen kezekkel abból a nemesebb érzelmeket, előttünk áll a szívtelenség a maga borzalmasságában. Egy emberbőrbe bújtatott állat, hiéna fajzat áll előttünk, a ki nem ismer sem Isten, sem embert. A ki előtt csak az „én“ a mindent fölülő moloch a „Mindenható Isten!“ Aki, ha förtelmes vágyait más módon ki nem elégíthet, embertársainak szívébe mártja törét: hadd pusztuljon minden, ami szent, s egyedül a gaszág, az elvetemült lélek ülhesse a maga orgiáit.

Maradjunk csak még egy kicsé az iparos tanuló műhelyi életénél, hisz a napnak nagy részét annak légkörében tölti el az ifju. Bizonyos tehát, hogy azok a benyomások, a melyek lelkét itt érintik: kitörülhetetlen nyomokat hagynak hátra s tartanak e benyomások — mondhatjuk — egészen ama „kicsi ajtóig, melylyel a világi élet becsukódik.“

Mint az olvasztó kemencében a nemes fém elválik a salaktól, hogy aztán szivarannyal jutalmazza a bányászot, éppen olyanok kellene lennie a műhelynek is a serdülő iparos ifjúság életére.

Tisztító tűznek, a melyben megszabadul a lélek minden salakjától, tehát a rossz indulatoktól és hajlamoktól, hogy aztán egy jó érzésű, nemes lelki ifju kerüljön ki a műhelyből. Egy jellemes ifju, aki a kötelességtudásban, az illelem magaviseletben, az emberek megbecsülésében találja föl életének legszebb célját. Mindenha táplálkozék lelke abból az önértékből; a szenvedések napjaiban is emelje föl az az öntudat, hogy „ő“ élete minden egyes pillanatában a jóknak az útján haladott. Azon az uton, a mely bár tövisekkel van borítva, de a mely biztosan az emberi boldogság forrásához vezet, hogy aztán betelhesék lelke azokkal a végtelen örömmel, mely a tiszta lelkűeknek a természet törvényen alapuló jutalma.

(Vége köv.)

KÜLÖNFÉLÉK.

— **Püspök urunk Kalánban, Pujban és Petrosényben.** Hunyadmegye katolikusága, mint azt lapunknak egyik közelebbi számában statisztikai adatokkal igazoltuk, az utóbbi években öröndetesen szaporodik. A katolikus lakosság számbeli növekedése a magyarosodással teljesen egyértelmű; erre pedig ebben az előlajosodott megyében igazán égető szükség van. Püspök urunk, áthatva a vallásosság és hazafiaság eszméitől, mindent elkövet — szóval és cselekedettel egyaránt —, hogy nagy Hunyadink ősi meggyéjében az ősök szelleme: a hitbiztonság és honszeretet újból fölviruljon s áldásos gyümölcsöket teremjen. S ezen új kor-

szakot teremtő munkásságában hűséges társai a papság s a hívő nép egyenlő lelkesedéssel és áldozatkészséggel, a mint erről legközelebről alkalmuk vala örvendően meggyőződést szerezni. — *Pasztorkaliban*, melynek vasgyára több száza menő munkást foglalkoztat, eleddig kath. templom nem volt s a hívek az egyik munkaház, majd az iskola egy termében hallgattak szentmisét s építtek, meg vigasztalódtak Isten igéjéből. Piski érdemes plebánosa, ki egyuttal ker. főesperes is, *Jancsó Ernő* buzgólkodott a kalániai lelki üdvén. Ha nagy elfoglaltsága a Kalánba való utazásban meggátolta, mindig kapott egy-egy lelkes munkatársat, ki a kalániai lelki szükségleteiről kézzörömost gondoskodott. Es itt — mellözve a többieket — *Vass A. dr.* tanártársunkat kell kiemelnünk, ki évek hossza során át a kalániaunak valóságos lelkiatyja vala s azoknak tisztellett, szeretett és hálaját vivta ki magának. Mivel azonban Kalánban a hívek száma folyvást növekedett, egy állandó templomnak az építése is szükségesnek bizonyult. Magától értődik, hogy szegény munkás név, bármennyire is eped egy templom után, a maga erejéből annak építésére teljesen képtelen. *Jancsó Ernő* tehát megindult — *koldulni*. Azilyfajta koldulás — tessék elhinni — a lélek gazdságára mutat. Koldult itt is, ott is; zörgetett s megnyitott; kért s adatott neki, illetőleg a szegény kalániaunak, mert hiszen ezek nevében vállalta el a mendikáns szerepét. *Püspök urunk 20.000*, a kaláni vasgyár részvénytársarag 4500 koronányi adományával a templom építését már biztosították. Folytak be adományok máshonnan is; az adakozók neveit nem ismerjük; de fel vannak jegyezve „az élet könyvében”. *Szemlits J.* központi igazgató is nagyban támogatta az eszmét, állandóan buzgólkodott mellette s így a templom ma már készen áll. *Jivasszék Ferenc* műépítő építette góth stílusban; a hajó hossza 15, szélessége pedig 8 m.; a szentély hossza 6 m., szélessége csaknem ugyanannyi; a toronykiugrás 3 m., szélessége 4 m., a magassága 27 m.; a templom belvilága 10,05 m. lme, ez a templom, melynek belseje kellemes benyomást kelt, és nagyon szép és izlées felszerelésével — különösen főoltárával — melyen *Jézus* Krisztus trónol, szentséges szívet kitarva, a mellékfülkékben meg szt. *Flórián* és szt. *Borbála* — a bányászok és kohászok védőszentjeinek szobrai vannak elhelyezve — igazán áhítatra hangol. Ennek a templomnak a megáldását végezte t. hó 19-én püspök urunk, ki egyenesen Budapestről — hiszen 18-án még a püspöki konferencián vett részt — sietett kaláni hívei közé. Nemcsak diszkapukkal, dikciókkal, zenével s ágyuzással, hanem az őszinte szív melegével s túláradó lelkesedésével fogadták s árasztották el püspök urunkat. Vallásos ihlettség és meghatottság tükröződött vissza a jámbor munkások arcáról; régóta táplált ohajuk teljesült e reajok és utódjaikra nézve örök időkre emlékeztető napon. A szép ünnepeken a papság köréből ft. *László Polikárp* rendfőnök, *Jancsó E.* főesperes, *Lády Gy.* alesperes, *Toldalagi S.* gróf, *Magáth*, *Popp*, *Szenkovits*, *P. Pucher*, *Fuchs* (csanádi egyim.) plebánosok, *P. Sántha* Angelus theol. lector, *Orbán J.* piskii káplán, *Zlamál A.* Gyulafehérvárról s két szt. terenrendi theologus voltak jelen; hívő nép mindentől nagy számban. A megáldást püspök urunk végezte, ugyancsak ő mondotta a szentmisét is, melynek végétével a főesperes ur beszélt ékesen és szívhez szólóan. Ezután püspök urunk lépett a szószékre s szólott híveikhez, a mint szólni neki adatott, melegséggel, közvetlenséggel és hatással. Mindnyájunk éreztük, hogy keblünk bensejében miként építeti fel püspök urunk igéinek erejével és hatalmával az Urnak templomát, hogy az is megszentelve legyen, miként az a másik, a mely köből épült; hogy — mint szt. *Agoston* mondja — egyik templom, az Istennek élő temploma járjon a másikba, Istennek köből épült templomába. E szent pillanatokban mindenki el volt telve attól a felemelő és boldogító gondolattól, meggyőződéstől, hogy ő maga is templom s hogy szíve Istennek oltára, melyen a tiszta szeretet áldásos tüzének kell lobogni. A szt. beszéd végétével püspök urunk három lácyunk — kettő *Szilvássy* nagybirtokosnak gyermeke — adta fel a bérmálás szentségét. Hozzájuk is magható beszédet intézett.

Ezen szentmisét után *Jancsó* főesperes olvasott még egy szentmisét, mely alatt püspök urunk a nagyszámu hívekkel együtt az október hóra előirt szent olvasót mondotta. 12 óra felé járt az idő, midőn az egyházi funkciók bevégeződtek. Püspök urunk ekkor a tisztelgők nagy számát fogadta. 1 óra körül az ebédre — nevezül azt bankettnek, mert a résztvevők s a fogások sokasága, meg az ünnepi hangulat ezé avatták — iparkodtak. A fagyos eső okozta bideget enyhítette, sőt csakhamar ellensúlyozta, végül meg le is győzte a barátságos meleg, mely a zebblekből kiáradt s néhány dikcióban oly szépen nyilvánult. Szemlits igazgató és püspök urunk beszéltek. — Nem hagyhatom állomás referéndámban említettél *Schmidt* főkurátort, kinek szintén nagy érdemei vannak az új templom építése körül, még *Ringstein E.* és *Haslert E.* mérnököket, kik az építkezést ellenőrizték s így a templom kitogástalan építéséről, szilárdságaró garanciát nyújtanak. — Igazán szép ünnepegy volt, ismétlem újból. Isten áldja mindazokat, kik annak ténnyezői voltak! Az új templom pedig — mint az egyetemes katolicizmusnak s a magyar bazafizságnak mensvára álljon fenn sokáig, hirdetve és tanítva mindnyájunk jelszavát: „szerejni lángolon egyházat s nemzetet!”

*

Pujról s Petrozsényből ezeket írják: *Pujra* ő Méltósága vasárnap, okt. 19-én este fél hét órakor érkezett kíséretével Kalánból, és *Török* Arpád főszolgabíró úr vendége volt. Másnap, hétfőn, reggel fél kilenc órakor a szokásos szertartások között megáldotta az új templomot, melyet az erdélyi vállálsalap és ő Méltóságának bőkezűsége állított és számos jötevő szerelt fel ama nagy vidéken elszórtan és vallásilag elhagyott katolikus hívek részére. A templom építete igen csinos és egyike a legsikerültebb filiális egyházaknak. Megáldás után szentmisét celebrált ő Méltósága, majd *László Polikárp* atya szónokolt arról, hogy mi a templom és miért van. Ez után ő Méltósága teljes főpapi díszben a m. á. v.-nak egy legifjabb sarjadékát, vagyis az állomáslőnök újszülött kis fiát keresztelte meg; majd a *László Polikárp* atya által bemutatott énekes szent mise következett. Tisztelgők fogadtatása után úri lakoma volt *Török A.* főszolgabíró ur házánál és déli 1 és fél órakor indulás *Petrozsénybe*. Itt a hívek nagy száma a fényesen kivilágított templomban gr. *Toldalagi Samu* plebánossal élőkön várta a főpásztor Urat, aki a templomajtóban ékes szóval üdvözölt a plebános. Ő Méltósága a szószékről beszélt a híveknek, majd elvégeztén sz. októberi Rózsafüzér ájtatosságot, kísérő papjaival esti nyolc óráig gyónatot. Másnap kora reggel szent misét végzett, majd a szent áldozást osztotta ki (450–500 lehetett az áldozók száma) és szent mise után újból szót a hívekhez a szószékről. Ezután meglátogatta a szentferenrendi szerzetesnök iskoláit, a kórházat és a kálváriai újkápolnát és ellátogatott *Andreics* bányaigazgató úri házához, hol kíséretével együtt az indulás előtt villásreggeliről éven hivatalos, fényes vendéglátásban részesült.

*

Kedden, 21-én, délután ötödfél órakor, hosszú és farszót körüjtát befejezve székhelyére érkezett, és pénteken, 24-én a székesegyházban ünnepegyes szertartással oltárköveket (portalitia) szentelt és még az nap *Sepsi-Szent-Györgyre* utazott, hogy az ottani újból átalakított és megővített templom felszentelését végezte.

— **Személyzeti.** *Sneff* József alesperes plebános saját kérelmére *Verespatakra*, *Küküllővárra*, *Szekély* Károly plebános Nagyágról *Verespatakra*, *Gábor Mózes* lelkész *Magyar-Fenesről* *Homoród-Karacsonfalvára*, *Szekeres János* lelkész *Homoród-Karacsonfalváról* *Sósmezőre*, *Sorbán Endre* lelkész *Sósmezőről* *Magyar Fenesre*, *Noszko Albert* segédlelkész *Szászrégenből* *Nagy-Szebenbe* és *Tunyogi Csapó Endre* segédlelkész *Torjáról* *Szászrégenbe* áthelyeztettek.

— **Oltáregyesületi ügyek.** *Kajánó.* „Minden hó első vasárnapján szép eredménnyel tartják közös imájukat saját vezetésem alatt. A nagyobb ünnepeken többen gyóznak és áldomak. A tagok száma *hatal* szaporodott.” Tagsági díjban 8 k. kaptunk.

Szászrégen. „Arra kérem, hogy a templomi ruhák kiosztásánál szegény templomunkról is megemlékezni kegyeskedjék. *Okvetlenül.* Azoiban még a jövő évben is gyűjtögetünk, hogy aztán sokat tudjunk beszerezni. A mi forrásaink a fiók egyesületek áldozatkészsége. Tagsági díjban beklüdtetett 10 k.

Kolozsvár. A főteri templom tabernakulumának átalakítása s általában az oltárok megújítása képezi munkálkodásunk célját. Jól van ez így. Selyemmel egy lelkes tag vonatja be a szentségházat. Egy másik tartót vett a nagy ostyák számára. Elhatározták, hogy a szt. áldozásukat nem a szentélyben, hanem a vasárcsnál végzik.

„Sokáig aludtunk volt — mondja a buzgó elnök okt. 5-diki közgyűlésen — mert mi kolozsváriak voltunk majdnem az utolsók közül, kik oltáregyesületté szervezkedtünk. De egy rövid év alatt annál gyorsabban fejlődöttünk s most már 372 tagból áll egyesületünk.

Mi ezen szent mozgalmat nem fogjuk hagyni elaludni, hanem kétszeres lelkesedéssel fogunk imádkozni, hogy nemcsak nálunk, de az országban növekedjék az Ur Jézus iránti szeretet és ny érezzén mindnyájunk szíve, mintha csak egy szív volna!”

Eltávolítják azokat az oltárokat, hol szt. misét soha nem szolgálnak; s ezeket szegény falusi templomoknak fogják ajándékozni. A gytlés közönétét fejezi ki özv. Imre Gergelyné urnőnek, ki az egyesületnek éjjel nappal dolgozott s másokat is utbaigazított hozzáértő tanácsával.

A tisztikar különben így alakult: Igazgató dr. Hirschler József, főjegyző Betlen Eva grófnő, aljegyző Obert Vilma, pénztáros Kászonyi Alajos.

Beküldöttek 86 K. 94 fill.

Alsó-Kapnik. „A templomunk oly szegény, hogy ruha-hiány miatt alig lehet tartani isteni szolgálatot. A nép ezen terméketlen zord vidéken oly szegény, hogy alig tud megélni. Szükség volna egy színes milyen?) pluvialéra, egy színes (milyen?) kazulára, 1 albára, 1 karingre, 2 korporaléra, 3 purificatoriumra s egy cingulumra.”

Mi — sajnos — azon elvtől el nem térhetünk, hogy csak oda adunk valamit, hol már van oltáregyesület. De a hol van e fenn említett darabokból főfősleges, szíveskedjék küldeni e szegény templomnak s erről engem értesíteni. Így segíthetünk közösen a bajon.

Az országos eueh. congressus elfogadta a központi egyesület által szerkesztett „*Tabella renovationis SS.*“ t. Szíveskedjenek a megrendelők jelentkezni, hogy a nyomtatandó példányok felől tájékozva legyenek; mivel tökének nincs mit e vállalatba befektethetnénk. Egyelőre száz darabot nyomtatok. Ára 1 kor. 80 fill.

E hónap végén egy kis füzet jelenik meg e címmel: „*Hogyan elmékedjünk?*“ ára 10 fillér; erre is kérem a megrendelőket.

Jövő héten 29. 30. 31-ikén a papnövendékek lelkigyakorlatot tartanak: ugy ök, mint a spiritualis kérnek egy kis imát a sikerért.

Szilágyi Károlyné a zárda templom Monstranciájára 13 K. 70 ft. gyűjtött.

— **A kolozsvári egyetem multja.** A szobor-leleplezési ünnepélyekkel kapcsolatban történt a kolozsvári egyetem központi épületének a zárókövetétele is. Ebből az alkalomból nem lesz érdektelen elmondani egyet-mást a főiskola multjáról, azon adatok nyomán, amelyek az 1902—3. tanév I. felére kiadott Almanach tartalmaz. Egy Erdélyben fölláttatandó felsőbb iskola első tervezése János Szigmond választott magyar király és első fejedelem korára vezethető vissza. Ez a fejedelem sokat tett a tanügyi rendezésre és alkotásai tetőzéseül egy felsőbb tanintézet fölláttatását is tervezte. Tervét azonban utódja Báthory István valósította meg, a ki már mint lengyel

király 1579-ben tizenkét jezsuitát küldött Kolozsvárra, a kolozsmonostori apátságot két faluval nekik adományozta és 1581-ben megalapította a kolozsvári gazdagon dotált akadémiát, melyet jezsuiták kezére bízott s mely a hittudományi, bölcsészeti és jogi karokból állott. Ez az intézet kezdetől fogva sok viszontagságon ment keresztül, sorsa a jezsuitákéhoz volt köte és e szerint változott. Megesett vele, hogy egy időre teljesen megszűnt, rangja és jellege pedig minduntalan változott, míg végre Mária Terézia a jezsuita rend teljes feloszlatása után a rend vagyona felhasználásával 1774-ben Kolozsvárt egyetemet állított fel, a melyben a jogi, bölcsészeti és orvosi tudomány volt képviselve. Az új főiskola azonban II. József alatt akadémiává, I. Ferenc alatt liceummá, 1851-ben pedig gymnasiummá törült s romjait még csak az orvossebészeti intézet jelezte. Egyetemmé a kolozsvári főiskola megint Ferenc József megkoronázása, az alkotmányosság visszaállítása után emelkedett. 1868-ban ugyanis felszólította Eötvös József báró kultusz-miniszter az 1863-ban nra felállított jogakadémiát és az orvos-sebészeti intézetet vélemenyadásra: miképen lehetne ezeket az intézeteket egyetemmé átalakítani. A vélemenyezés után ezzel a kérdéssel a miniszterium állandóan foglalkozott, a minek eredménye aztán az lett, hogy 1872. október havában az egyetem, amely 1881-ben legfelsőbb engedéllyel a „Ferenc József m. kir. tudomány-egyetem“ nevet vette fel, 34 rendes és 5 rendkívüli tanárral megnyitott. Az új egyetemnek négy kara van, u. m. jog és államtudományi, orvosi, bölcsészeti, nyelv-és történettudományi, matematikai és természettudományi és hallgatóinak a száma az 1901/2. tanév második felében 1432.

Pályázatok.

— *A bethlenfalvi r. kath. kántortanítói állás üresedésbe* jövőre, arra ezenel pályázat hirdettek. — Évi jövedelme: 1) 400 korona államsegély; 2) 400 korona a kepe, stola és tandij értéke; 3) kert illetmény természetben. Új lakás: 2 szoba, téli és nyári konyha, kamara és gazdasági épületekkel.

— Kötelességei: a bethlenfalvi mindennapi és ismétlődő mindkétmü tankötelesek oktatása; Bethlenfalván és Kadiestfalván a kántori teendőök végzése. — Csak okleveles egyének pályázhatnak. A pályázni öhajtok felszerelt kérvényeiket legkésőbb f. év nov. hó 9-ig az iskolaszék elnökéhez címezve küldjék be.

Kadiestfalva, (u. p. Sz.-Udvarhely) 1902. okt. 19.

Gáspár János,
iskolaszéki elnök, lelkész.

— *A zombori (Udvarhelymegye) róm. kath. kántortanítói állomásra* ezenel pályázat hirdettek. — Ezen állomás évi jövedelme kényelmes uri lakás: két szoba, téli és nyári konyha, pince és jökarban lévő gazdasági épületeken kívül: a) 248 korona államsegély, b) 433 korona az egyháztól, c) 50 régi véka kukorica a magtárból jelen piaci értéke 100 korona, d) községi pénztárból 40 korona, e) tandij a román gyerekektől 16 korona, f) 4 öi hasagottot búkkfa, 40 korona, ezen felül minden román gyerektől egy szekér fa, g) 655 ööl kittinó veteményes kert évi átlagos haszna 40 korona, h) szabad legeltetés, i) sósviz jog, j) esetleges stóllak, k) ötöd-éves korpótlék. Iskola a lakással egy földel alatt. Az udvart patak szeli át. — Kötelességei: a mindennapi és ismétlődő tankötelesek tanítása, kántori és harangozó kötetmek pontos teljesítése. Pályázhatnak oly okleveles tanítók, kik a kántoriában is jártassággal bírnak. Folyamodványait nov. 10-ig alulirhoz nyújtásuk be.

H.-Karácsonfalva, (u. p. H.-Oklánd) 1902. okt. 22.

Szekeres János, sk.
lelkész, iskolaszéki elnök.

Kiadja: Az erdélyi róm. kath. Irodalmi Társulat. Felelős szerkesztő: Zlamál Ágost.
Szerkesztőtársak: Eröss József, Kárpiss János, Péter János dr., Wagner Sándor.

Nyomatott Papp Györgynél a püsp. lyc. könyvnyomtatóban Gyulafehérvárt.